

Mindeord

Ragnar Hauge

Ragnar Hauge gikk ut av tiden den 11 desember 2021. Han ble 88 år. Ragnar hadde en imponerende akademisk produksjon og merittliste. Han var utdannet jurist, men det er særlig som rusforsker, retts sosiolog og kriminolog han hadde sin virksomhet. Hvis man på toppen av dette legger hans forkjærlighet for historiske fremstillinger, formidlingsevnen og viljen samt en åpent drøftende form så begynner vi å nærme oss kvalitetene i Ragnar Hagues akademiske virke. Mange av oss vil dessuten huske Ragnar for hans lune vesen og væremåte. Hans akademiske meritter var definitivt ikke skjemma av arroganse eller manglende sosiale egenskaper. Det var lett å drøfte ulike problemstillinger og spørsmål med Ragnar, han var åpen, kunnskapsrik og klok. Ofte var det han som ga komplimenter til yngre kollegaer. Han var en høyt verdsatt foreleser og formidler og en skal heller ikke glemme hans evner som taler ved litt mindre alvorlige arrangement. Ragnar hadde like stor glede av den klassiske »tvillingvitsen« og andre historier som oss andre, for mange av oss var de festens høydepunkt. Ragnar hadde en humor preget av understatement, latteren satt løst og hans humør smittet over på andre. Han var lett å omgås.

En mindre anekdote kan kanskje fortelles her, som eksempel på hans lune humor. Han fortalte at han engang på slutten av 60-tallet ble oppringt på sitt kontor av daværende, nå legendariske, statsminister Per Borten. »Det er fra statsministerens kontor.« Ragnar reiser seg opp nærmest i givakt. »Morn dette er Per Borten« hører han i telefonen. Ragnar preget av stunden svarer, »dette er førsteamanuensis Ragnar Hauge.« »Å, da har jeg ringt feil.« var svaret og røret ble lagt på av Borten.

Han ble ansatt som førsteamanuensis ved Institutt for kriminologi og strafferett i 1964. Han var forskningsleder på SIFA, Statens institutt for alkohol- og narkotikaforskning, i årene 1975-1988. Frem til han pensjonerte seg var han forsker samme sted. Ragnar var professor i sosiologi 1979 – 1986 og professor II i kriminologi ved Det juridiske fakultetet i perioden 1987-2003.

Ragnar Hauge kom ofte litt i skyggen av andre profilerte og synlige kriminologer ved instituttet i Oslo. Han hadde dessuten en annen tilnærming til fagene enn flere av de tydeligste representantene for »Osloskolen«. Det er mulig at denne tilnærmingen kan betegnes som mer åpent drøftende, ofte på et historisk grunnlag. I sin måte å resonnerer kom muligens noe av juristen Hauge frem?

For flere generasjoner av studenter var Hagues bøker noe av grunnstammen i faget kriminologi. Vi leste hans »Gjengkriminalitet og ungdomskulturer« (1968) til langt inn på 1980 tallet. Den står fortsatt som en lettfattelig innføring i særlig amerikansk forskning på ungdomskriminalitet fra Chicagoskolen på

1920 tallet til David Matza på tidlig 60-tall. Hans bok «Kriminalitetens årsaker» (1990 og 2000) ble siden pensum, som igjen på en lettfattelig måte tok for seg noen av de sentrale teoriene og verkene fra kriminologiens historie som behandlet spørsmålet om årsaker til kriminalitet. Begge bøkene viser Hauge som formidler og begge har en kronologisk form. Hauge tar ikke side for noen bestemt teori eller perspektiv, men fremstiller dem på deres egne premisser. Han hadde en imponerende oversikt over forskningen innen flere felter, kunne sammenfatte det og formidle det videre.

Boken «Straffens begrunnelser» (1996) går gjennom straffeteorier fra tidlige tider frem til i dag og er en presentasjon preget av et sosiologisk blikk på strafferettens historie.

Hans forskning på rusfeltet er også påvirket av samme historiske tilnærming. Samtidig må det understrekes at han her tidlig var en av de som reiste kritiske spørsmål til rådende kriminalpolitikk og kontrollparadigmer i samtiden, nærmere bestemt troen på straff som saliggjørende. Han var mild i formen, men klar i sitt budskap.

Hans artikkel «Narkotika, landeplage eller syndebukk», utgitt i Nordisk tidsskrift for kriminalvidenskab 1982, var tidlig ute med å reise kritiske spørsmål ved politikken på feltet. Kunnskap om de reelle problemene settes her opp mot politikken som føres og mediafremstillingene de bygger på. Huges prosjekt var her, som ellers, å sette kriminalpolitikken opp mot hva som kan dokumenteres forskningsmessig. Artikkelen stikker elegant hull på en rekke av de antakelser og myter som har preget feltet siden den tid, om skadene, den store narkohaien, om økonomien og nytten av straff. Artikkelen er 40 år etter den ble skrevet dessverre fortsatt aktuell og dens oppsummering, at straff og kontroll har noen klare politiske fordeler fremfor forebygging av de samfunnsmessige årsakene, selv om de menneskelige kostnadene ved dette er høye, lyder velkjent.

Kanskje er det likevel hans bidrag i forbindelse med straffelovskommisjonens rapport NOU2002:04, med den knusktørre tittelen «Ny straffelov? – Straffelovskommisjonens delutredning VII» som vil bli husket av et bredere lag av befolkningen. Denne rapporten ble jevnt over ikke møtt med de store reaksjoner, bortsett fra på ett punkt. Det ble foreslått avkriminalisering av bruk og besittelse av narkotika. Reaksjonen lot ikke vente på seg. Forslaget var godt strafferettslig begrunnet og argumentert for, reaksjonene var av en ganske annen art; politiske. Forslaget ble først seriøst tatt opp på nytt igjen gjennom arbeidet med rusreformen, som kom til den samme slutningen (NOU2019:26). En reform som snublet i 2021 primært på grunn av partipolitisk spill i et valgår.

«Rus og rusmidler gjennom tidene» (2009) har et visst preg av encyklopedi. Her går han gjennom ulike rusmidlers historie, også de nyere, bruk, reaksjoner og kontroll av dem. Tidligere hadde han utgitt «Historien om LSD» (1990), «Fra opiumskrig til legemiddelkontroll» (1989) og «Alkoholpolitikken i Norge» (1986).

Leser man Huges publikasjoner innen rusfeltet med åpent sinn og med dagens situasjon i bakhodet så skal det mye til for ikke å trekke konklusjonen at kriminalpolitikken ikke bygger på forskningsmessig kunnskap om hva som fungerer og de samfunnsmessige konsekvensene av tiltakene som benyttes. I stedet er »det vi tror på« preget av hva som er politisk gangbart, internasjonal regulering og konvensjoner og ellers »hva man tror på nå«; det vil si de rådende oppfatninger og holdninger. Narkotikareguleringen viser dette tydelig. Hauge ble vel av denne grunn heller ikke overrasket over at straffelovutvalgets forslag til avkriminalisering prompte ble lagt »i skuffen« av en opprørt justisminister Odd Einar Dørum. Begrunnelsen var som lest ut av Huges analyser, at forslaget politisk sett ikke var opportunt i dag og at han ikke ønsket oppmerksomhet rundt en sak det var få politiske poeng å vinne på.

Ragnar Hauge må kunne regnes som en del av gullalder generasjonen i norsk samfunnsforskning. Hans bidrag gjaldt ikke bare norske forhold, de hadde internasjonalt perspektiv og nedslagsfelt. Han var involvert i det nordiske kriminologiske samarbeidet i regi av NSfK, men hadde også et navn langt ut over de nordiske landene. Ragnar vil bli dypt savnet!

Paul Larsson

Jan-Georg Christophersen